SHIDDAT BILAN RIVOJLANAYOTGAN ZAMONDA TIL O‘RGANISHGA INNOVATSION VA KREATIV YONDASHUVLAR

Tulyaganova Sevara Abdivaxobovna
Centillion Global School xuxuiy maktab O‘zbek tili va adabiyoti fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada shiddat bilan rivojlanayotgan zamonaviy ta’lim muhitida til o‘rganish jarayoniga innovatsion va kreativ yondashuvlarning ahamiyati yoritiladi. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivoji sharoitida xorijiy tillarni o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Biroq har qanday yangi tilni o‘zlashtirish jarayonida o‘quvchining avvalo o‘z ona tilini puxta bilishi muhim omil sifatida qaraladi. Ona tilini yaxshi egallagan o‘quvchida grammatik tafakkur, so‘z boyligi, muloqot madaniyati va fikrni aniq ifodalash ko‘nikmalari shakllangan bo‘ladi. Maqolada ona tili va xorijiy tillarni o‘rganishning o‘zaro bog‘liqligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar, sun’iy intellekt, interaktiv metodlar va kreativ yondashuvlarning ta’lim samaradorligiga ta’siri tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *ona tili, xorijiy til, innovatsion ta’lim, kreativ yondashuv, zamonaviy pedagogika, raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt, til kompetensiyasi, kommunikativ kompetensiya, globallashuv.*

Kirish

Bugungi kunda dunyo misli ko‘rilmagan tezlikda rivojlanmoqda. Fan va texnologiyalarning jadal taraqqiyoti, globallashuv jarayonlarining kuchayishi hamda xalqlar o‘rtasidagi xalqaro aloqalarning kengayishi xorijiy tillarni bilishga bo‘lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. Bir nechta tilni bilish bugungi yoshlar uchun nafaqat qo‘shimcha imkoniyat, balki zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishning muhim omillaridan biriga aylanmoqda.

Shu bilan birga, xorijiy tillarni o‘rganish jarayonida bir muhim masalaga alohida e’tibor qaratish lozim: o‘quvchi yangi tilni o‘rganishdan avval o‘z ona tilini yaxshi bilishi kerak.

Ona tili insonning tafakkuri, dunyoqarashi va milliy o‘zligini shakllantiruvchi asosiy vositalardan biridir. O‘quvchi o‘z tilining grammatik qurilishi, so‘z boyligi, uslubiy imkoniyatlari va nutq madaniyatini qanchalik yaxshi o‘zlashtirsa, boshqa tillarni o‘rganishda ham shunchalik mustahkam poydevorga ega bo‘ladi.

Demak, xorijiy tilni o‘rganish ona tilini chetga surish emas, balki ona tili asosida yangi til va madaniyatni anglash jarayonidir.

ONA TILI — TIL O‘RGANISHNING MUSTAHKAM POYDEVORI

Insonning til haqidagi dastlabki tasavvurlari ona tili orqali shakllanadi. Bola atrofdagi voqea-hodisalarni, o‘z fikr va his-tuyg‘ularini dastlab ona tili vositasida anglaydi va ifodalaydi. Shu sababli ona tilini puxta egallash nafaqat lingvistik, balki intellektual rivojlanish uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Ona tilini yaxshi bilgan o‘quvchi gap tuzilishi, so‘zlarning ma’nosi, grammatik munosabatlar va nutqning mantiqiy izchilligini yaxshiroq anglaydi. Bu bilimlar boshqa tilni

o‘rganishda qiyoslash, tahlil qilish va yangi grammatik birliklarni tezroq o‘zlashtirish imkonini beradi.

Masalan, o‘quvchi o‘zbek tilidagi ot, sifat, fe’l, olmosh kabi so‘z turkumlari hamda gap bo‘laklari haqida aniq tasavvurga ega bo‘lsa, xorijiy til grammatikasini o‘rganish jarayonida yangi tushunchalarni mavjud bilimlari bilan bog‘lay oladi.

Shuning uchun zamonaviy ta’limda “avval ona tili, keyin boshqa tillar” tamoyilini qarama-qarshilik sifatida emas, balki o‘zaro uyg‘un va bir-birini to‘ldiruvchi jarayon sifatida tushunish maqsadga muvofiq.

TIL O‘RGANISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNING O‘RNI

An’anaviy ta’limda o‘qituvchi asosiy bilim manbai sifatida qaralsa, zamonaviy ta’limda o‘quvchi ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanmoqda. Bu esa o‘qituvchidan yangi metod va texnologiyalardan foydalanishni talab etadi.

Til o‘rganishda quyidagi innovatsion yondashuvlar samarali natija berishi mumkin:

- raqamli ta’lim platformalaridan foydalanish;
- interaktiv topshiriqlar va multimedia vositalarini qo‘llash;
- loyiha asosida ta’lim berish;
- “flipped classroom” — teskari sinf metodidan foydalanish;
- gamifikatsiya, ya’ni ta’lim jarayoniga o‘yin elementlarini kiritish;
- sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish;
- audio va video materiallar asosida ishlash;
- virtual muloqot va rolli o‘yinlarni tashkil etish;
- guruh va juftliklarda kommunikativ topshiriqlar bajarish.

Bunday yondashuvlar o‘quvchini faqat grammatik qoidalarni yodlashga emas, balki tildan amaliy foydalanishga undaydi.

KREATIV YONDASHUV — TILNI QIZIQARLI O‘RGANISH VOSITASI

Til o‘rganishda kreativlik o‘quvchining mustaqil fikrlashi va o‘z fikrini erkin ifodalashiga imkon yaratadi. Kreativ topshiriqlar orqali o‘quvchi tayyor javobni takrorlamaydi, balki yangi fikr yaratadi.

Masalan, o‘quvchilarga yangi so‘zlardan foydalanib hikoya tuzish, rasm asosida matn yaratish, dialog yozish, kichik sahna ko‘rinishi tayyorlash, podkast yaratish yoki muayyan mavzu bo‘yicha videolavha tayyorlash kabi topshiriqlar berish mumkin.

Bu jarayonda ona tili darslaridagi ijodiy topshiriqlar bilan xorijiy til darslaridagi metodlarni uyg‘unlashtirish ham katta samara beradi. Chunki o‘quvchi avval o‘z ona tilida fikrni shakllantirishni o‘rganadi, keyinchalik ushbu fikrni boshqa tilda ifodalashga harakat qiladi.

SUN’IY INTELLEKT VA ZAMONAVIY TIL TA’LIMI

Bugungi kunda sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim jarayoniga ham faol kirib kelmoqda. Til o‘rganishda sun’iy intellekt asosidagi vositalardan foydalanish o‘quvchiga individual mashqlar bajarish, matn yaratish, grammatik xatolarni aniqlash, tarjima qilish, talaffuz ustida ishlash va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Biroq texnologiyadan foydalanish o‘qituvchining o‘rnini to‘liq egallashi kerak degani emas. Aksincha, o‘qituvchi sun’iy intellekt vositalaridan to‘g‘ri, maqsadli va tanqidiy foydalanishni o‘quvchiga o‘rgatishi zarur.

Ayniqsa, ona tili ta’limida o‘quvchining tayyor matnni sun’iy intellekt yordamida olishidan ko‘ra, uning o‘z fikrini shakllantirishi, tahlil qilishi va mustaqil matn yaratishi muhimdir.

ONA TILI VA XORIJIY TIL: RAQOBAT EMAS, UYG‘UNLIK

Ba’zan xorijiy tillarni o‘rganishga katta e’tibor berish ona tilining mavqeiga salbiy ta’sir qilishi mumkin degan qarashlar uchraydi. Aslida esa muammo til o‘rganishning o‘zida emas, balki ona tili va xorijiy tillarga qanday munosabatda bo‘lishimizdadir.

O‘quvchi ingliz, rus, nemis, arab, xitoy yoki boshqa tillarni o‘rganishi uning ona tiliga bo‘lgan hurmatini kamaytirmasligi kerak. Aksincha, boshqa tillarni bilish o‘z tilining o‘ziga xosligini chuqurroq anglashga xizmat qilishi mumkin.

Bir nechta tilni bilgan inson tillar o‘rtasidagi farq va o‘xshashliklarni ko‘ra boshlaydi. Bu esa uning lingvistik tafakkurini rivojlantiradi.

Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy ta’limning asosiy maqsadi “ona tili yoki xorijiy til” degan tanlovni yaratish emas, balki “ona tili asosida ko‘p tillilik” konsepsiyasini shakllantirishdan iborat bo‘lishi kerak.

O‘QITUVCHINING YANGI ROLI

Zamonaviy o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quvchini izlanishga, savol berishga, fikrlashga va ijod qilishga yo‘naltiruvchi mentor sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Til o‘qituvchisi o‘quvchining individual qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olishi, turli metodlarni uyg‘unlashtirishi hamda dars jarayonini hayotiy vaziyatlar bilan bog‘lashi kerak.

Ayniqsa, ona tili o‘qituvchisi o‘quvchiga tilning faqat grammatik qoidalar majmuasi emas, balki milliy tafakkur, tarix, madaniyat va ma’naviyatni ifodalovchi vosita ekanini anglatishi muhim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, shiddat bilan rivojlanayotgan zamonda til o‘rganish jarayoni ham yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Innovatsion texnologiyalar, sun’iy intellekt, raqamli platformalar va kreativ metodlar til o‘rganish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Biroq zamonaviy texnologiyalar qanchalik rivojlanmasin, til o‘rganishning eng muhim poydevorlaridan biri — ona tilini puxta egallash bo‘lib qoladi.

O‘z ona tilida ravon fikrlay oladigan, so‘z boyligi keng, grammatik bilimlari mustahkam va nutq madaniyatiga ega bo‘lgan o‘quvchi boshqa tillarni o‘rganishda ham katta imkoniyatlarga ega bo‘ladi.

Shunday ekan, bugungi ta’lim oldida turgan vazifa o‘quvchiga faqat bir yoki bir nechta xorijiy tilni o‘rgatish emas, balki ona tilini qadrlaydigan, bir necha tilda erkin muloqot qila oladigan, mustaqil va kreativ fikrlaydigan shaxsni tarbiyalashdir.

Zero, boshqa tillarni bilish insonning imkoniyatlarini kengaytirsa, ona tilini chuqur bilish uning o‘zligini anglashiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Davlat tili haqida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim va xorijiy tillarni o‘rganishga oid farmon va qarorlari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining umumiy o‘rta ta’limga oid me’yoriy hujjatlari.
5. Hymes, D. On Communicative Competence. University of Pennsylvania Press.
6. Richards, J. C., Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
7. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Pearson Education.